

ZAMKNIĘCIE DISKUSJI

Powyższym tekstem Władysława Duczko zamykamy dyskusję (a przynajmniej pierwszy jej etap) na temat przyczyn powstawania skarbów srebrnych we wczesnym średniowieczu. Dyskusja ta rozpoczęła się pracami Przemysława Urbańczyka i Jacka Kowalewskiego opublikowanymi poza łamami WN¹. Polemikę z nimi — również na innym miejscu — podjął Stanisław Suchodolski². Nasze pismo włączyło się do dyskusji dopiero za sprawą tekstu Mateusza Boguckiego — także krytycznego wobec poglądów Urbańczyka i Kowalewskiego³. Ci zaś zażądali od redakcji umożliwienia im repliki, co też nastąpiło⁴. Niniejsza praca Władysława Duczko ma nieco inny charakter. Relacjonuje głównie stan badań nad skarbami z epoki wikingów w Skandynawii i tylko w pewnej mierze angażuje się w toczoną obecnie w Polsce dyskusję.

Dotychczasowy przebieg tej dyskusji budzi pewien zawód. Polega on nie na tym, że nie doprowadziła ona do pozytywnych rozstrzygnięć. Trudno bowiem się tego było spodziewać. Nie doszło jednak nawet do zbliżenia poglądów ani do rzeczowej wymiany argumentów. Wydaje się, że górę wzięła pasja polemiczna. Charakterystyczne jest, że zarówno Przemysław Urbańczyk, jak i Jacek Kowalewski w swoich replikach ustosunkowali się niemal wyłącznie do ostrzej sformułowanych zarzutów Mateusza Boguckiego, nie zauważając propozycji pewnych kompromisów przedstawionych przez Stanisława Suchodolskiego. I wreszcie istotna rzecz: polemika była prowadzona z zupełnie odmiennej perspektywy. O ile dotychczasowi badacze poruszali się na gruncie historii pieniądza, o tyle Przemysław Urbańczyk zastosował metody używane w antropologii kultury, a Jacek Kowalewski — w filozofii kultury. W rezultacie w polemice używano pojęć, które nie były jednoznacznie rozumiane przez wszystkie uczestniczące w niej osoby.

¹ P. Urbańczyk, *Wczesnośredniowieczne skarby złomu srebrnego*, [w:] *Moneta mediaevalis*, red. B. Paszkiewicz, Warszawa 2002, s. 209–224 i w kilku innych pracach; J. Kowalewski, *Okoliczności deponowania wczesnośredniowiecznych skarbów srebrnych na obszarze Słowiańszczyzny Zachodniej. Próba reinterpretacji znaczenia*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia XXVIII — Nauki hum.-społ.*, z. 349, Toruń 2001, s. 59–97.

² S. Suchodolski, *Kultowa czy ekonomiczna geneza skarbów epoki wikingów?*, *Biul. Num.*, nr 3 (331), 2003, s. 185–196

³ M. Bogucki, *Dlaczego we wczesnym średniowieczu powstawały skarby złomu srebrnego?*, *WN XLVIII*, 2004, z. 1, s. 49–76.

⁴ P. Urbańczyk, *Kto deponował skarby zdeprecjonowanego srebra i dlaczego?*, *WN XLVIII*, z. 2, 2004, s. 167–180; J. Kowalewski, *Dlaczego czy jak deponowano skarby we wczesnym średniowieczu*, tamże, s. 181–189. Ten ostatni autor zapowiada kolejną swoją pracę: *Praktyka deponowania skarbów w świetle zasad waloryzacji kruszcu srebrnego w słowiańskich społecznościach tradycyjnych wczesnego średniowiecza*, *Acta Univ. Nicolai Copernici, Archeologia*, t. 30 (w druku).

Przypomnijmy jednak istotę sporu i linię podziału. Na podstawowe pytanie, jaki był powód ukrywania skarbów, wszyscy zabierający głos badacze deklarują zgodnie, że powody były różne, zarówno ekonomiczne, jak i kultowe. Różnica natomiast polega na ocenie proporcji zachodzących między nimi oraz na rozłożeniu akcentów. O ile Urbańczyk i Kowalewski główny akcent kładą na sferę kultu, o tyle pozostali dyskutanci raczej na sferę ekonomii. Podział taki nie jest kwestią przypadku. Mimo że wszyscy zabierający tu głos są z wykształcenia archeologami, tylko niektórzy z nich mają bliższe doświadczenie nabyte w czasie studiowania i opracowywania skarbów zawierających monety, ozdoby i srebro bezpostaciowe. Można zauważyć prawidłowość, że ci ostatni badacze przykładają większą wagę do roli ekonomicznej monet — ich obiegu i tezauryzacji — aniżeli badacze takich doświadczeń nie mający. Reguła taka potwierdza się również w stosunku do tych archeologów, którzy nie zabierali głosu w naszej dyskusji, ale okazjonalnie wypowiadali się na ten temat gdzie indziej⁵. Podobną prawidłowość obserwujemy również za naszymi granicami.

W konkluzji można stwierdzić, że mimo wspomnianych mankamentów dyskusji, jej efekty trzeba ocenić pozytywnie. Przyczyniła się bowiem ona do odświeżenia problemów, które wydawały się już od dawna rozwiązane. Przy czym nie chodzi tu już tylko o genezę skarbów, ale o ocenę roli pieniądza w ówczesnej gospodarce. Może największym zyskiem całego przedsięwzięcia jest zdobycie świadomości, iż zagadnienia te są bardziej skomplikowane niż można by sądzić.

Redakcja

⁵ W. Dzieduszycki, *Kruszce w systemach wartości i wymiany społeczeństwa Polski wczesnośredniowiecznej*, Poznań 1995, s. 73–80; S. Możdziejch, *Castrum munitissimum Bytom*, Warszawa 2002, s. 47–50, 204; M. Andrałojć, M. Andrałojć, M. Tużyński, *Wczesnośredniowieczny skarb z Kąpieli, gm. Czerniejewo, woj. wielkopolskie*, Poznań 2005, s. 178–186. Wszyscy ci autorzy są zwolennikami tezy, iż skarby były ukrywane głównie z przyczyn pozaeconomicznych. Wojciech Dzieduszycki jako pierwszy w Polsce przedstawił taki pogląd, co uszło uwagi P. Urbańczyka.

Por. również wypowiedź J. Pinińskiego, *Kto i dlaczego zakopywał monety?*, [w:] *Pieniądz i banki (tezauryzacja, obieg pieniężny, bankowość) — Wspólnota dziejów — Białoruś, Litwa, Łotwa, Polska, Słowacja, Ukraina*. Supraśl 5–7.IX.2002. Materiały z V Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, red. K. Filipow, Warszawa 2002, s. 101–106. Autor nie ograniczył się tu do okresu wczesnego średniowiecza.

CONCLUDING DISCUSSION

(Summary)

With the text of Władysław Duczko we would like to end the discussion (or its first part) concerning the reasons for hiding silver hoards in early medieval times. The discussion started with the articles by Przemysław Urbańczyk and Jacek Kowalewski, published outside *Wiadomości Numizmatyczne*¹. A polemical text by Stanisław Suchodolski was also published elsewhere². The first voice on this matter in *Wiadomości Numizmatyczne* was written by Mateusz Bogucki³. Because it was a polemic with the ideas of Urbańczyk and Kowalewski, they demanded to reply in the same volume⁴. The present text by Władysław Duczko is different in its character. The author mainly presents the history of research on Viking Age silver hoards in Scandinavia and only in some parts does he discuss the above-mentioned articles.

Concerning the basic question about the reasons for hiding the silver hoards, all authors have pointed out their complexity. They would include economical, religious and ritual reasons. The main difference between the authors is more about the relationship between economy and cult as the main reason for hiding the hoards in the Viking Age. P. Urbańczyk and J. Kowalewski emphasize the cultic motives, while other disputants underline the economical reasons. This division is not accidental. All the participants in this discussion are archaeologists, but one may note that the interpretations of those whose research has concentrated on the study of the hoards, coins and silver ornaments, have tended to pay more attention to the economical significance of silver and its circulation and thesaurization. The interpretations of those without such experiences have tended to concentrate on other aspects. Such tendencies are visible also in other countries.

Despite the fact that the discussion has not reached agreement between the disputants, its importance should be appraised. First of all, it has refreshed the whole issue and raised many new questions, not only about the genesis of the hoards, but also about the significance of money in the early medieval economy. Maybe the most important result is to find that the whole issue is more complicated than we all thought.

Editors
Thum. M. Bogucki